

való foglalkozást jelent, akkor ez a felfogás nem róható meg, sőt természetesen tetszik. Ha ellenben pártpolitikát jelent, akkor a nevelésnek nagyon távol kell magát tőle tartania.

Külön elmélyedő tanulmányozást kívánna annak a felfogásnak a megvizsgálása, hogy a nevelés letéteményese a nép s a nevelés jogát az állam és a párt útján gyakorolja. Európa másik két parancsuralmi rendszerében másként áll a helyzet. Olaszországban az állam, Szovjetországon a kommunista párt a nevelés központi tényezője. Tanulságos lenne ezeknek a mi »nemzet« fogalmunkkal való egybevetése.

A könyvből kicsillanó rendszer kétségtelen érdeme, hogy a német iskolaszervezet eddigi áttekinthetetlen bonyolultságát megszüntette és egyszerűbbé tette, valamint az, hogy az egész birodalomra egységesítette.

Nagyon egészséges elgondolásnak látszik az az intézkedés, hogy minden iskolafok és iskolafaj nevelője alapképzését a tanítói főiskolán nyeri. Az összes iskolák tanítóinak ez az egyéves közös tanulmánya biztosítja, hogy a nevelés alapvető kérdéseiről valamennyien ugyanúgy gondolkoznak. Az iskolafokok között mutatkozó folyamatossági hiány megszüntetése, egymásmunkájához való megértő közeledés, valamint a nevelői gondolkodás egyöntetűvé tétele érdekében egyenesen követésre érdemesnek tartjuk.

Kár, hogy a mai német nevelési rendszer eredményeinek a tisztánlátása — amit rendes időben is csak a gyakorlat igazolhatna, egy-két évtized után — a közbejött háború miatt még inkább kitolódott. A könyv olvasása kapcsán fölmerült egyéb kérdések taglalása nélkül is megállapítható, hogy az ilyirányú munkák között *Dr. Benze* könyve tájékoztatónak is a legjobb. Azoknak, akik a külföld nevelésügyének alakulását figyelemmel szeretik kísérni, meggyőződéssel ajánljuk.

Jankovits Miklós.

Martin Schmie: Gottfried Keller als Erzieher. 1939, 48 l.

Ez a könyvecske a szépirodalom és neveléstudomány érdekes és érdeemes határterületéről való: ahol ez a két szellemiség érintkezik. A németeknél különösen nagy számmal akadunk olyan munkákra, amelyek nagyjaik írásait *als Erzieher*, tehát a pedagógia szemszögéből méltatják. Ezúttal *Keller Gottfried* (1819—90) a svájciak legkiválóbb novella-írója van soron, akit mint elbeszélőt Goethevel szoktak együtt emlegetni. A szerző, churi tanítóképző igazgató, nagy szeretettel és elmélyedéssel foglalkozik neves honfitársa munkáinak pedagógiai elemzésével. Bevezetésül fejlődéstani alapon és híres négykötetes regényében, a *Grüner Heinrich*-ban (magy. ford. Ignóus 1912) lefektetett önvallomásai felhasználásával a költőnek életrajzát kapjuk, ebben különösen az iskolázására vonatkozó adatok, élmények említésre méltók. Eleinte egy apja alapította egyesületi iskolába járt, ahol kizárólag a Pestalozzi—Lancaster módszerrel követték. »Gyötrően és kísértetiesen hatott rám a szeretet híján való iskolai igazságszolgáltatás, kínosak és vígasztalanok voltak az ugyancsak szeretetnélküli katekizmusórák, amelyek a képzésre legalkalmasabb éveket holt sivataggá ernyesztették«. Még rosszabb sors várt reá, amikor 12 éves korában reáliskolába került, ahonnan csínyjai miatt kizárták. Bár erről keserűséggel emlíkezik meg, az iskolát nem csak szükséges, hanem üdvös és szép intézménynek te-

tkinti. Fogékonysága a szerelem iránt korán megnyilatkozott, sőt egy ízben egyszerre két leányba (Judith és Anna) volt szerelmes. Regényében nagy tért szentel az állampolgári nevelésnek: ennek legjobb előkészítője a család, »mert ott kezdődjék az, aminek majdan a hazában kell tündökölnie«. Könyvecskénk második része Keller többi műveinek pedagógiai kibányászásával foglalkozik: *Pankraz*, *Frau Regula*, *Salander*. Itt is lépten-nyomon nevelési minta- és tükörképekre akadunk: a szorgos anyára, aki a szeretetben is tud mértéket tartani (34. l. f.), a jövőbe látó tanárra, aki minden oldalú kiképzést sürget, már a honismeret fontosságára is ráeszmél és folyton duzzadó tananyaggal szemben a »tanulni, folyton tanulni« elvet hangoztatja; végül leszögezi azt a mindmáig érvényes igazságot, hogy korunk bajaiért nem szabad az iskolát és az új idôt felelősségre vonni (40—41).

Összefoglalva: Keller írásait mindvégig üdén tarkítják az életéből és tapasztalataiból leszűrt szintiszta nevelési részletek »Bárhol lapozzuk fel munkáit, írja a szerző, olyan egészséges és derék embernek jellemvonásaira és tulajdonságaira akadunk, akinek még ma is, sőt éppen ma döntő mondani-
valója van, aki tanítani és nevelni tud... Számunkra nevelő ő, aki szépséggel, bölcseséggel, jósággal és tökéletességgel ajándékozza meg azt, aki elmélyed nagy és gazdag művébe«. (44—46). Minket, különösképen két, a mai életközelséggel kapcsolatos jellemvonása kapott meg: az egyik saját kis országa jelentőségének hangsúlyozása és világviszonylatbeli szerepének meglátása, ami számunkra is felemelően buzdító mintául szolgálhat. A másik annak felismertetése, hogy német anyanyelve ellenére tántoríthatatlanul hű svájci állampolgár maradt, maradhatott. — Ime: »A nép, a *mi* népiünk csak kis tükre a tág, az eleven világnak s jól tudjuk, hogy országunk és népiünk a világ sorsával jóban rosszban összeforrt és ma is az (33).« Hiányfálanul svájcinak minősíthető, a világpolitikával szemben tanúsított érdeklődése és megértése: csodálja a szomszéd országokat és az ifjúságban ott lezajló szenvedélyes küzdelmeket, de szeretetét megőrzi hazájának (48). Majd utalással Keller költeményeire, így kiált fel: »Hol van még egy nép, amelyet egy költő az ünnepi dalok ilyen koszorújával ajándékozott meg« (47). — Hazaszeretetéhez igazodik természetes folyományaként nyelvezete is, amely bár német, a svájci tájszólásból táplálkozik, ebből meríti mindazt, ami bensőséges, csillogó és tösgyökeres. Súlyt vet a svájci jelleg kidomborítására, ami gyakran önkéntelenül is jelentkezik. »Stilusom, írja a költő, személyes lényemben gyökeredzik, a mesterkéeltséget és nagyképúséget távoltartani szoktam magamtól.« Keller Gottfriednek alak és tartalom dolgában érdemes írásait a serdülő ifjúság is haszonnal forgathatja.

— m —

Dr. Paul Hellwig: Charakterologie. Leipzig—Berlin, 1938. 295 l.

E mű a modern jellemtanak részletes tárgyalását tartalmazza. Egész sor új, sajátos szempontot nyújt, melyek — ha nem is teljesen elfogadhatók — mindenesetre ösztönzést adnak jellemtani vizsgálódásokra.

A jellemtan alapproblémája Hellwig szerint a lelkiség minemiségében rejlik. »A lélek nem csupán létezik, hanem cselekszik is.« Működésében,